

נהלי העשרה

לחיות המוחזקות במחקרים בבתי החיות של האוניברסיטה העברית

29 מרץ 2009

1. מבוא

בנוסף למתן מזון, מים ושטח מחיה מספק ומתאים לכל מין, חשוב ביותר לספק אמצעי העשרה שידמו את הסביבה הטבעית של בעל החיים ויאפשרו, ככל שניתן, לבעלי החיים לבטא את סוגי הפעולות שהם עושים בטבע. אמצעי ההעשרה הינם שונים ומגוונים, לדוגמא: משחקים, חומר קינון, מקומות מסתור, העשרה של התפריט והעשרה חברתית שהינה ראשונה בחשיבותה ברוב מיני החיות. אמצעי ההעשרה יסופקו על פי הצרכים של כל חיה ובהתאם למיגבלות השונות (דרישות הניסוי, מקום, התנגשות בצרכים אחרים, עלות וכדומה).

חריגות:

כל מקרה של חריגה מנוהל זה מחייבת הצדקה מחקרית שאושרה על ידי הוועדה האתית או הצדקה/סיבות בריאותיות על פי החלטה כתובה של הוטרנר.

2. חלוקת אחריות

מנהל רשות בתי החיות, מנהלי בתי החיות בכל אתר ועובדי החיות אחראים לביצוע נוהל זה.

3. נהלי העשרה לפי מין החיות:

כל החיות יוחזקו בקבוצות בהתאם לגודל החיה והכלוב (ראה נספח מספרי חיות לכל כלוב בנוהל עבודה הרלוונטי). חיות בודדות יוחזקו רק במיקרים שיש הצדקה מחקרית (ואז יצוין הדבר במפורש בבקשה האתית) או צורך בשמירה על בריאות החיות (גילויי אלימות בין חיות באותו כלוב).

א. עכברים וחולדות:

1) אמצעי העשרה אחד לפחות בכל כלוב, לפי הפירוט הבא:

1. חולדות ואוגרים, בכל הכלובים - צמר גפן.

2. עכברים, בכל הכלובים - צמר גפן וגליל.

ב. שרקנים - שחת

ג. ארנבות:

1) יוחזקו במיני חצרות של כמה פרטים יחד (במידת האפשר),

בחצר יהיו מקומות מסתור ודרגשים לקפיצה. (2-1 מכל

פריט) החצר תאפשר התרוממות של הארנבת לתנוחת

הימתחות בעמידה על רגליים אחוריות (rearing).

2) העשרה מזונית: בכל חצר תסופק ערימת שחת טריה(בתוך

מתקני הנירוסטה היעודיים) פעמיים בשבוע לפחות.

ד. חתולים:

(1) על רצפת החדר/חצר/כלוב יהיה שטיח לרביצה, אביזר לגירוד (המתאים ליצירת שריטות עם הציפורניים) כמו קש או בול עץ, משחקים שנועדו לגלגל ולרדוף וכדומה. כל בוקר יחליף העובד את המשחקים (יש לשטוף/לנקות את המשחקים בין כל החלפה) למעט אביזר הגירוד. אחת ליום יכנס העובד למשך 15 דקות ישב ליד החתולים וילטף ויחזיק אותם.

ה. כלבים:

- (1) העשרה חברתית: אחזקה בקבוצות של מינימום שני פרטים, אלא אם יש הצדקה מחקרית שאושרה על ידי הוועדה האתית או סיבות בריאותיות על פי החלטה כתובה של הווטרינר.
- (2) העשרה סביבתית: החיות יוחזקו בחצרות גדולות עם מתקן העשרה ועם גישה לכלוב פרטי לכל כלב לצורך קבלת המזון והשתיה וללינה בלילה. יש להקפיד שהכלבים יהיו מופרדים בזמן מתן המזון כך שלא יפריעו האחד לשני. במידה והחצר משותפת לכמה קבוצות כלבים אזי כל קבוצה צריכה לבלות בחצר לפחות פעם ביום למשך שעה אחת.
- (3) בכלוב יהיה דרגש עם מצע המבודד מקור, כלי מים ואוכל וגם עצם לעיסה ייעודית.
- (4) העשרה מזונית: כל כלב יקבל עצם ייעודית המוחלפת כשהעצם נגמרת (משמש כמשחק וכהעשרה מזונית). רבע כוס שמן חמניות פעם בשבוע, ביצה קשה פעם בשבוע, חצי פחית מזון שימורים פעם בשבוע.
- (5) אם לכלבים אין גישה לחצרות, יש לאפשר להם טיול אחת ליום עם מטפל החיות למשך כ 15 דקות. ניתן לטייל עם כמה כלבים יחד.

ו. קופים:

- (1) העשרה חברתית: אחזקה בקבוצות של מינימום שני פרטים, אלא אם יש הצדקה מחקרית שאושרה על ידי הוועדה האתית או סיבות בריאותיות על פי החלטה כתובה של הווטרינר.
- (2) העשרה מזונית: החיות יקבלו תוספות שונות של ירקות, פירות, פירות יבשים, פיצוחים וכדומה בהתאם למגבלות המחקר, במידת האפשר כל יום אבל לא פחות מיומיים בשבוע. יש להקפיד על כך שיהיה גיוון בין הימים השונים ולא ינתן אותו תוסף מזון יום אחר יום. יינתנו לפחות 2 סוגי ירקות/פירות ועוד סוג אחד מקבוצת הפירות יבשים או פיצוחים.
- (3) העשרה סביבתית: במידת האפשר החיות יוחזקו בחצרות גדולות עם גישה לכלובים לצורך קבלת המזון והשתיה. במידה והחצר משותפת לכמה קבוצות קופים אזי כל חיה צריכה לבלות בחצר לפחות פעמיים בשבוע למשך 12 שעות (עדיף כל יום). בחצרות יהיו סולמות, חבלים ונדנדות, מדפים ונסורת על הרצפה לטובת פעולת חיפוש/ליקוט. באופן רוטציוני יוכנסו כדורים מפלסטיק, עצמות לעיסה קשיחות, ומתקני העשרה בתאום עם החוקר. על רצפת הכלוב או החצר יפוזר שחת ובתוכו יוסתרו צ'ופרים שונים – לצורך פעילות ליקוט. לחילופין, יונחו מגשים על הרצפה עם דשא סינטטי ובתוכו מוחבאים גרעינים מסוגים שונים.

- (4) אמצעי העשרה נוספים בהתאם לזמינות: ענפים (ינתנו אחת לשבוע), איצטרובלים, בקבוקי מיץ קפואים (בקיץ), כלים שונים שבתוכם מוחבאים חתיכות אוכל או צ'ופרים, כלי המכיל דבש, סגור עם פתח קטן שאליו צריכים לדחוף אצבעות או מקלות וללקק, משחקים מסחריים המיועדים לחיות וכיוצא בזה
- (5) כל אמצעי ההעשרה שהוזכרו ינתנו באופן רנדומלי כדי ליצור ענין, בעיקרון בתדירות של לא יותר מאחת לשבוע (למעט פעילות הליקוט שתסופק פעמיים בשבוע) (כדי לשמור על האטרקטיביות של האמצעי) ותמיד במידה והמחקר מאפשר זאת.

ז. מעלו גירה:

- (1) העשרה חברתית: אחזקה בקבוצות של מינימום שני פרטים, אלא אם יש הצדקה מחקרית שאושרה על ידי הוועדה האתית או סיבות בריאותיות על פי החלטה כתובה של הוטרניר.
- (2) בנוסף, תוספות חציר או שחת יומיות על הרצפה.

ח. חזירים:

- (1) העשרה חברתית: אחזקה בקבוצות של מינימום שני פרטים, אלא אם יש הצדקה מחקרית שאושרה על ידי הוועדה האתית או סיבות בריאותיות על פי החלטה כתובה של הוטרניר.
- (2) בנוסף, כדורים קשיחים, עצמות לעיסה, שרשראות מתכת תלויות.

ט. צפרדעים וקסנופוס:

- (1) קסנופוס - בתחתית המיכל יונחו חצאי עציצי חרס כך שהחיות יכולות להיכנס מתחתיהם לצורך מסתור. מזון- אחת לחודש יקבלו מזון בשרי במקום המזון הרגיל.
- (2) צפרדעים - על רצפת המיכל יונחו כלים נמוכים עם מים (בגובה של כ 1 ס"מ) בהם הצפרדעים יכולות לשבת. יונחו אבנים חלקות ונקיות במיכל לצורך ישיבה עליהן וגלילי פלסטיק וחצאי עציצי חרס לצורך מסתור.